

ЕФЕКТИВНІСТЬ КЛАСТЕРНОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ПІВДЕННОГО РЕГІОНУ

В статті розглянуті основні напрямки формування кластерної стратегії розвитку економіки Південного регіону. Визначені методи та фінансовий механізм реалізації стратегії. Наведена формула розрахунку економічного ефекту від функціонування учасників кластеру.

The article examines the main trends of the formation of cluster economic development strategy of the Southern region. Defined methods and financial mechanism for the implementation strategy. A formula calculating the economic effect it from functioning clusters of competitors

Ключові слова: кластери, економічний розвиток.

Актуальність дослідження. Сучасний механізм стратегічного управління економікою України знаходиться в процесі становлення. Відповідно роль стратегії в стійкому розвитку регіональних економічних систем постійно зростає. На думку автора, сьогодні, визначаючи головні пріоритети розвитку, особливого значення набуває можливість регіональної влади та бізнесу швидко адаптуватися до умов ринку, з урахуванням ресурсного забезпечення певного регіону. Однією із важливих складових розвитку економіки регіону, без якої неможливо забезпечити ефективне функціонування національної економіки взагалі, є поштова мережа, що створює об'єктивні умови для раціоналізації та реалізації зв'язків між фізичними та юридичними особами. Провідна роль у цих процесах належить УДППЗ «Укрпошта», основним завданням якої являється визначення стратегії підприємства та фінансового механізму її реалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням розвитку регіонів на основі формування кластерної стратегії в різний час були присвячені роботи вчених, таких як А.Г. Гранберг, И.П. Данилов, А.С. Яковлев, М.К. Біляев, А.А. Мигранян, А.Н. Плотников, Т.С. Мусатова та інші.

Значний внесок зробили зарубіжні вчені: М.Портер, М.Тодаро, І.Толенадо, П.Фішер. Високо оцінивши результати досліджень необхідно відмітити, що ряд проблем методичного і практичного характеру в галузі зв'язку та в області формування кластерної стратегії розвитку регіону недостатньо проаналізовано. Це визначило ціль, задачі, структуру і основні напрямлення дослідження.

Метою дослідження є розробка механізму фінансування кластерної стратегії розвитку економіки регіону та визначення економічного ефекту учасників кластеру в процесі бізнес – взаємодій.

В основі методології лежать два рівня підходів та інструментів, які є синтезом теоретичних та прикладних прийомів. Перший рівень включає в себе діалектичні та системні методики визначення підходу розбудови економіки України; визначення впливу процесів глобалізації та регіоналізації на даний підхід; визначення ринкових та державних механізмів в діяльності кластерів. Другий рівень включає методи критичного осмислення наявного світового та національного досвіду формування кластерної стратегії.

Інформаційною базою дослідження були закони України, нормативні документи державного і регіонального рівнів управління, дані державного комітету статистики, звіти підприємств.

Викладення основного матеріалу дослідження. Регіональний розвиток УДППЗ «Укрпошта» та його ефективність розкривають об'єктивну необхідність створення нових організаційних утворень у формі кластерів, визначені особливості механізму їх організаційно-економічного розвитку в сучасному ринковому середовищі, основні критерії та показники економічної ефективності їх функціонування визначають напрямки розвитку підприємств у складі кластерів.

До чинників, що визначають ефективність економічного розвитку підприємств галузі зв'язку, можна віднести як зовнішні і внутрішні, керовані і некеровані, так і кількісні і якісні. Такі фактори можуть суттєво впливати на кінцеві результати діяльності підприємств, а тому особливо важливо виявляти ті, що впливають негативно. У цих умовах існує об'єктивна необхідність створення нових територіально-галузових формувань – кластерів, які сприяють активізації діяльності підприємств поштового зв'язку, більший привабливості інвестицій у цю сферу, зміцненню та прискоренню розвитку економіки регіону.

Найбільш доцільним для визначення меж і сфер формування, розміщення та розвитку кластерів є використання теорії розпізнавання образів, що дозволить математично довести об'єктивну необхідність та сформувати структуру регіональних кластерів на території.

На території регіону пропонується сформувати поштовий кластер на основі врахування наступної сукупності факторів: показників попиту, інноваційності, розвиненості інфраструктури і забезпеченості галузі трудовими ресурсами.

Поштовий кластер – це сукупність регіональних дирекцій поштового зв'язку, підприємств галузі зв'язку, зацікавлених в спільній діяльності, фінансових установ, органів місцевої влади та науково-дослідних інститутів (НДІ) у формі асоціативного утворення з адекватним фінансуванням внесками учасників, діючою інфраструктурою, сучасними комунікаційними зв'язками, які посилюють взаємодію та переваги в порівнянні з іншими конкурентами, що дозволяє підвищити інвестиційну привабливість та

стійкий розвиток регіональної території.

Представимо потенційну схему організації поштового кластеру на території Південного регіону.

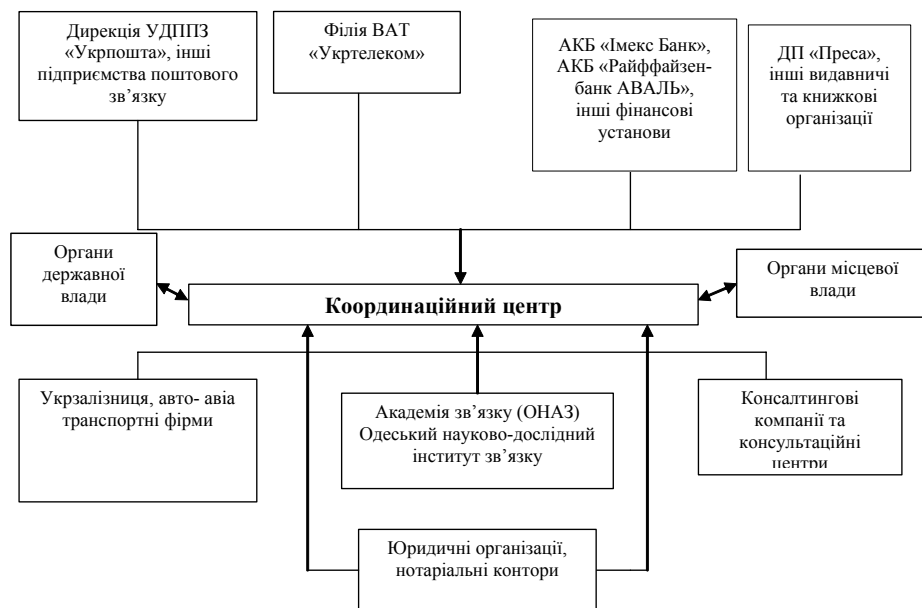

Рис. 1. Формування поштового кластеру в Південному регіоні

Як бачимо зі схеми, всі підприємства-учасники кластеру повинні знаходитися у надзвичайно тісній взаємодії, адже тільки у такий спосіб можливо досягти того потужного синергетичного ефекту, задля якого, власне, і утворювалося подібне об'єднання. Незважаючи на певні спроби формування кластерних підходів до структурної перебудови інфокомунікаційної сфери, на сьогодні не розроблено методики утворення кластер-структур. На основі узагальнення окремих публікацій, представлених в економічній літературі, що стосуються формування міжнародних, національних та локальних кластерів у країнах світу, пропонується наступний порядок формування кластерів у галузі зв'язку регіону, де активна роль відводиться центральним та місцевим органам влади.

На першому етапі відбувається формування основних напрямів діяльності майбутнього кластера, що підтримується галузевими міністерствами. При цьому оцінюються можливі загрози та потенційні можливості кластера; розробляється концепція, спрямована на посилення конкурентної боротьби, визначення регіонів для розвитку наукоємних структур; формулюються цілі й завдання розвитку поштового кластера.

Другий етап – підготовка програми формування й розвитку кластера, в якій організуючу та координуючу роль відіграють органи місцевого управління (місцеві державні адміністрації, міські ради). На цьому етапі формується "дерево цілей" розвитку території, розробляються нормативні документи щодо кластерної моделі розвитку, планування та підтримки кластерного об'єднання.

Третій етап – затвердження програми формування й розвитку кластерів на державному рівні (визначення міри пріоритетності регіону для подібних змін, відповідності програми національній стратегії розвитку та основам регіональної політики, узгоджене бачення майбутнього кластера, при якому всі учасники могли б об'єднатись з метою позитивних змін).

Четвертий етап створення кластера на рівні регіону полягає в безпосередній практичній підтримці кластерної концепції розвитку, причому допомога повинна проявлятися не стільки в субсидюванні та пільговому оподаткуванні окремих галузей чи підприємств (державні цільові гарантії, зниження ставки податку на інноваційний прибуток, отриманий завдяки впровадженню у виробництво прогресивних технологій), скільки в інфраструктурному забезпеченні, створенні дослідних розробок, впровадженні інноваційних стипендій, гарантіях під наукові програми, масштабному кредитуванню малого та середнього, а також венчурного бізнесу, прискореній амортизації підприємств зв'язку.

Механізм функціонування поштового кластеру повинен включати підтримку місцевою владою, координацію дій їх учасників, контроль за входженням на ринок послуг нерегіональних конкурентів, неподільність головного інтересу учасників; при цьому УДППЗ «Укрпошта» виступає провідною ланкою даного структурного утворення і його робота базується на контрактних умовах, режиму економії, оперативному формуванню логістики та інших організаційно-економічних факторах. Розвиток поштового кластеру формується на принципах: постійного корегування; пропорційного розвитку; гармонізації інтересів і стимулювання учасників; гнучкості; логічності; послідовності; узгодженості; надійності; адекватної якості; відкритості; прогресивності; відповідності державній економічній політиці та ефективності.

Світова практика реалізації кластер-концепції акцентує увагу на паритетності розподілу джерел

фінансування кластеру з метою мінімізації ("розпорошення") ризиків та стимулювання ініціативності: 30% капіталовкладень забезпечує уряд, 30% – органи місцевої влади (субсидії регіональних програм розвитку, муніципальні цінні папери), 30% – підприємства та приватні інститути (кредити комерційних банків, внутрішні інвестиції, лізинг, позабюджетні фонди), 10% – іноземні інвестори.

Варто зазначити, що питання визначення економічної ефективності кластерного об'єднання залишається відкритим. Адже наперед оцінити всі переваги такої співпраці надзвичайно важко, особливо в контексті браку нормативної сторони цієї проблеми.

За останніми дослідженнями вітчизняних вчених потужний економічний ефект від формування кластера отримується в результаті суттєвого зниження транзакційних витрат підприємства. За своїм економічним змістом це застосування логістичного підходу у діяльності компанії.

Ефективність поштового кластеру – це відносний показник, що показує співвідношення результатів і витрат, пов'язаних з використання засобів виробництва, робочої сили, підприємницьких здібностей при наданні поштових послуг певної якості в умовах лімітованих ресурсів і безмежних потреб.

При цьому оцінюється ефективність роботи самого поштового кластеру, що відображає ефективність процесу формування нових організаційних утворень і відповідно структурних елементів кластеру та ефективність використання ресурсів для їх роботи:

$$E_{\text{роб.кл.}} = \sum_{i=1}^n E_{\text{кл.}i} / \sum_{i=1}^n V_{\text{кл.}i},$$

де $E_{\text{кл.}i}$ – ефект i -го учасника від роботи в складі кластеру;

$V_{\text{кл.}i}$ – витрати, що виникли за період роботи кластеру;

$i = 1, \dots, n$;

n – кількість підприємств.

Оцінка економічної ефективності функціонування поштового кластеру, яка ґрунтується на показниках використання основних й оборотних фондів, трудових і фінансових ресурсів призводить до підвищення рівня обґрунтованості прийняття управлінських рішень: оптимізації витрат, скорочення ризику, що дозволяє у повній мірі використовувати ресурсний потенціал та можливості на ринку поштових послуг.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Таким чином автор вважає, що застосування кластерного підходу в галузі поштового зв'язку дає реальну змогу поліпшення фінансово-економічних показників діяльності, підвищення рівня конкурентоспроможності галузі поштового зв'язку на території Південного регіону та країни в цілому. При цьому державі не обов'язково робити великі грошові вливання у цей процес. Фінансування потребують наукові установи та громадські організації, які займаються дослідженням економіки регіону та кластерними дослідженнями.

Дослідивши створення об'єднань на території України, а також поштового кластеру на території Південного регіону можна дати наступні рекомендації щодо застосування кластерного підходу:

1) задля ефективної структурної трансформації галузі зв'язку загалом та окремих її підприємств, кластерна концепція розвитку повинна бути включена в цілісну програму структурної перебудови комунікаційного комплексу;

2) ця програма повинна реалізовуватися за допомогою арсеналу владних та ринкових інструментів;

3) у нашій країні необхідно створити координаційну раду з інноваційного розвитку різних кластерних систем;

4) питання доцільності та можливості створення кластерної моделі галузево-територіальної організації виробництва повинно вирішуватись на регіональному та місцевому рівнях.

Література

1. Портер М.Е. Конкуренція. – М.: Видавничий дім «Вільямс», 2005. – 608 с.
2. Соколенко С. Промышленная и территориальная кластеризация как средство реструктуризации // Социальные аспекты и финансирование индустриальной реструктуризации : Материалы конференции 26 – 27 октября 2003 г. – М.: Региональный форум, 2003. – С. 24-28.
3. Хасаєв Г.Р., Міхєєв Ю.В. Кластери – сучасні інструменти підвищення конкурентоздатності регіону (через Партнерство до майбутнього). Частина 1 // Компас промислової реструктуризації. – 2003. – № 1. – С. 1-13.
4. Економіка поштового зв'язку: Навч. посіб. / В. М. Орлов, Н. Ю. Потапова-Сінько, О. С. Редькин, Н. П. Спільна, Л. А. Захарченко, Г.А. Отліванська, Л. В. Кузнецова. – Одеса: ОНАЗ, 2005. – 468 с.
4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.sme.ukraine-inform.org.ua
5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.krsu.edu.kg/vestnik/v3/a15.html

Надійшла 29.01.2010